

Особливості навчання обдарованих студентів у ВНЗ (аналіз досвіду педагогічних університетів України) // Нові технології навчання: Зб. наук. праць. Шляхи розвитку духовності та професіоналізму в умовах глобалізації // Спец. Випуск № 55. Частина 1. – Київ-Вінниця: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Вінницький соціально-економічний ін-т Університету "Україна", 2008. – С. 193-199.

О.Є. Антонова,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Особливості навчання обдарованих студентів у ВНЗ (аналіз досвіду педагогічних університетів України)

У статті проаналізовано особливості прояву обдарованості у студентському віці, а також на основі узагальнення досвіду навчання обдарованих студентів у педагогічних університетах України визначено основні шляхи удосконалення відповідної роботи

Одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики є турбота про обдаровану і талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток. Адже молодь – це той потенціал держави, який визначатиме шляхи розвитку науки, техніки, економіки, мистецтва.

Так склалося, що дослідники проблеми обдарованості частіше звертали увагу на дітей молодшого віку, справедливо вважаючи, що здібності й обдарування необхідно виявляти і розвивати якнайраніше. Тому у науковій термінології досить докладно проаналізовано поняття "обдарована дитина", "дитина з ознаками обдарованості", тоді як термін "обдарований студент" не набув широкого застосування. Лише в останні роки все частіше почали з'являтися спеціальні дослідження, предметом яких визначено саме особливості розвитку обдарованості у студентський віці. На нашу думку, період старшого юнацького віку має свої специфічні особливості у проявах обдарованості, які мають ураховуватися викладачами ВНЗ під час організації процесу навчання обдарованих студентів.

Так, дослідження В.М. Дружиніна, О.В. Зазимко, Н.С. Лейтеса, М.Л. Смульсон, М.А. Холодної дозволили визначити специфічні особливості старшого юнацького віку як важливого етапу розвитку обдарованості, що поєднує та узагальнює новоутворення попередніх етапів [1: 8]. До характерних проявів обдарованості у студентський вік належать такі: енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей; підвищений рівень абстрагування й узагальнення; формування прямих і зворотних операцій, міркувань і умовиводів; критичність; посилення розумової діяльності; прагнення до самовдосконалення; становлення світогляду, моральних, естетичних почуттів; уміння передбачати наслідки діяльності, критичність мислення; зростання й збагачення обдарованості; становлення, формування *спеціальних схильностей і здібностей* [2: 13]; легкість засвоєння нових ідей і знань, комбінування знань оригінальними способами, гнучкість у концепціях, способах дій, соціальних ситуаціях; дуже добрий розвиток навичок спілкування, відкритість, дружелюбність, розвинене почуття гумору; жива й безпосередня уява; невміння приховувати свої почуття та емоції; активність, наполегливість, енергійність, схильність до ризику; нетерплячість під час виконання рутинної роботи, надання переваги складним завданням; незалежність у судженнях, поведінці [3: 18].

Досліджуючи особливості прояву обдарованості в юнацькому віці, О.В. Зазимко [4] дійшла висновків, що провідними проблемами цього віку є пошук сенсу життя та професійне самовизначення. У період юнацтва людина стикається з необхідністю осмислення глобальних питань, пов'язаних з особистісними цінностями, уподобаннями та вибором суспільно значущих пріоритетів. Отже, ідентифікуючи обдарованість в юнацькому віці, ми можемо не тільки забезпечити відбір відповідних кандидатів до спеціалізованих навчальних закладів, але й допомогти вирішити проблему професійного самовизначення юнаків і дівчат.

Проте, щоб така допомога була ефективною, ідентифікація обдарованості не повинна бути самоціллю, тобто зводитися лише до встановлення того чи іншого рівня певного типу обдарованості. Виявлення обдарованості повинно сприяти усвідомленню особистістю своїх можливостей, розумінню особистих механізмів розвитку і творчості, озброювати позитивною інформацією щодо планованого успіху в діяльності.

Обдарованих осіб в юнацькому віці вирізняє позитивний образ "Я", впевненість у своїх здібностях, сила характеру, наявність чітких домагань, певні особливості в характеристиках індивідуальних

репрезентацій дійсності, своєрідність типу сприймання, характерні особливості розуміння та інтерпретацій подій внутрішнього і зовнішнього світу. На етапі юності відбувається перехід від наслідування до “оригінальної творчості” тощо [4].

До завдань роботи з обдарованою молоддю у цей період віднесемо сприяння розвитку інтересу до творчості; розвиток конструктивних винахідницьких можливостей. Позиція педагога має реалізуватися в організації співпраці із студентом, розумній тактовній пораді, консультації, створенні умов для роботи з фахівцями високого рівня [2: 13].

Як відзначає О.В. Бобир, у цей період відбувається повноцінне „вростання” особистості в культуру, про що свідчить формування інтелектуальної обдарованості, в основі якої – своєрідність ментального досвіду. Важливість цього періоду визначається також тим, що перебування юнацтва в умовах вищого навчального закладу здатне створити систему вимог, адекватних основним параметрам креативного середовища. Це дозволяє моделювати систему активних виховних впливів на розвиток обдарованості в цьому віці [1: 8].

У цей період відбувається інтенсивний процес самовизначення особистості, зокрема професійного. У зв'язку з цим важливим для становлення обдарованої особистості слід вважати формування цінностей і смислів у сфері її самосвідомості, що суттєво впливає на рівень духовного розвитку та інтелектуального осягнення дійсності [4].

Науково-методичним центром роботи з обдарованою студентською молоддю Житомирського державного університету імені Івана Франка було проаналізовано досвід навчання обдарованих студентів у педагогічних університетах України з метою вивчення перспективних форм, методів, засобів відповідної роботи і визначення умов ефективного їх упровадження у процес підготовки майбутніх учителів. Дослідженням було охоплено педагогічні вищі навчальні заклади з різних регіонів України. Всього в опитуванні взяли участь 132 викладачі. Респондентам було запропоновано розроблений нами опитувальний лист, який охоплював такі групи питань: 1) актуальність проблеми; 2) особливості організації навчання обдарованої молоді у педагогічних університетах; 3) узагальнення форм, методів та засобів цієї роботи; 4) вивчення педагогічних умов, які забезпечують ефективність відповідної діяльності; 5) дослідження перспективності визначеного напрямку роботи; 6) аналіз головних проблем, що виникають у процесі навчання обдарованої молоді тощо. Схарактеризуємо основні результати опитування.

Перш за все, нами з'ясувалися *способи виявлення* (діагностування) викладачами обдарованої студентської молоді. Результати засвідчують, що виявлення здібностей та обдарувань студентської молоді здійснюється у кількох напрямках, зокрема виділяються навчальна, позанавчальна, науково-дослідницька діяльність студентів, їх робота під час проходження педагогічної практики, а також спеціально організована інформаційно-аналітична діяльність педагогів. Так, серед основних методів виявлення обдарованих студентів під час *навчального процесу* респондентами виділяються: спостереження за роботою студентів на семінарських, практичних заняттях; залучення їх до традиційних видів роботи в академічній групі; використання технологій проблемного навчання; результативність виконання студентами диференційованих завдань; використання під час занять творчих, нестандартних, варіативних завдань; залучення майбутніх учителів до складання педагогічних задач, кросвордів тощо; виконання студентами індивідуальних завдань; проведення викладачами індивідуальних консультацій і бесід із студентами.

Серед можливостей *позанавчальної роботи* у виявленні обдарованих студентів більшістю респондентів надається перевага проведенню конкурсів педагогічної майстерності, аукціонів педагогічних ідей, творчих конкурсів, різноманітних студентських олімпіад з предмету та спеціальності; організації діяльності педагогічного театру, студентських консалтингових груп тощо.

Важливого значення в ідентифікації обдарованості майбутніх учителів надається респондентами педагогічній практиці, яка надає виключних можливостей для розкриття і розвитку здібностей і талантів студентів: вивчення передового педагогічного досвіду відомих учителів-майстрів, проведення під їх керівництвом нестандартних уроків, застосування новітніх методів навчання і виховання, організація позанавчальної та виховної роботи, проведення засідань гуртків, клубів, секцій тощо.

Особливе місце у виявленні та ідентифікації здібностей та обдарувань студентів посідає спеціально організована аналітична діяльність викладачів із застосуванням як традиційних педагогічних методів, так і спеціальних психологічних методик, спрямованих на виявлення мотивації, професійної спрямованості студентів, рівня розвитку їх здібностей, креативності, особистісних якостей тощо. У цьому контексті особливого значення набуває володіння викладачем такими методами дослідження як педагогічне спостереження, тестування, анкетування, опитування студентів; аналіз контрольних, самостійних, творчих робіт; визначення рейтингу пріоритетних цінностей у вихованні тощо.

Важливого значення набуває вивчення способів *активізації творчої самостійної роботи студентів*. Респондентами надається перевага виконанню індивідуальних і групових завдань творчого характеру (0,91), написанню курсових та дипломних робіт з елементами наукових досліджень (0,88), застосуванню проблемних запитань під час лекційних та практичних занять (0,81). Дещо меншого значення приділяється виконанню лабораторних робіт дослідницького характеру (0,8) та індивідуальних завдань під час педагогічної практики (0,8). Серед додаткових заходів респондентами пропонується визначення рейтингу студентів та стимулювання їх відповідною оцінкою за бальною шкалою під час екзаменів та заліків; залучення до роботи науково-практичних семінарів, конференцій, які проводять кафедри; до участі у

проведенні семінарів у загальноосвітніх навчальних закладах міста; аналізу передового та інноваційного педагогічного досвіду; організація роботи студентів під час занять у творчих мікрогрупах; публікація статей, дослідницьких матеріалів у студентських збірниках наукових праць тощо.

Серед важливих напрямів роботи з обдарованою молоддю опитані викладачі вважають за доцільне виокремити поглиблене вивчення фахових дисциплін (0,94), залучення студентів до науково-дослідної роботи (0,94), цілеспрямований розвиток педагогічних здібностей (0,91). Меншого значення надається поглибленому оволодінню професійними вміннями та навичками (0,8), а також набуттю майбутніми вчителями педагогічної майстерності (0,77). Можливо, це пов'язано із тим, що зростання вчителя як майстра, набуття ним необхідних професійних умінь і навичок інтенсивно відбувається вже під час безпосередньої педагогічної діяльності поза межами вищого педагогічного закладу освіти. Ми не погоджуємося із такою позицією деяких наших колег, оскільки, підтримуючи думку академіка І. Зязюна, вважаємо, що не можна очікувати закінчення вищого педагогічного навчального закладу, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи. Потрібно саме у студентські роки набувати професіоналізму, розвивати свої творчі здібності. А для цього потрібна щоденна і наполеглива праця. Тому поняття навчання у педагогічному навчальному закладі означає не лише засвоєння знань, а й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмінь, що допоможуть самореалізуватися особистості майбутнього педагога.

Зазначимо, що рядом респондентів було відзначено необхідність розвитку творчих здібностей майбутніх учителів, а також потребу у розвитку позитивної *мотивації* студентів до професійної діяльності, формування їх *спрямованості* до педагогічної роботи, цілеспрямованості і *наполегливості* в оволодінні професійними знаннями і вміннями.

Одним із провідних напрямів виявлення і розвитку здібностей та обдарувань студентів респондентами виділяється науково-дослідна робота. Серед способів залучення студентів до цього виду професійної діяльності опитувані частіше використовують науково-дослідну роботу студентів, яка є складовою навчального процесу (виконання курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських досліджень) (1,0), участь у роботі студентських наукових конференцій (0,9), наукових гуртків, наукових семінарів, проблемних груп при кафедрах, провідних наукових школах (0,88). Менше уваги надається респондентами результативності участі студентів у різноманітних конкурсах різних рівнів та студентських олімпіадах (0,84). Можливо це пов'язано із суб'єктивністю оцінювання робіт та виступів студентів у цих заходах, що може викликати замість натхнення і бажання продовжувати працювати зневіру у своїх силах, розчарування, небажання надалі займатися обраною діяльністю. Практично не залучаються студенти до науково-дослідної роботи кафедри за бюджетною та госпрозрахунковою тематикою (0,4), що пов'язано із обмеженими можливостями у фінансуванні й оплаті праці колективу. На недостатньому рівні здійснюється й робота студентів за міжнародними грантами (0,7), що зумовлено певними труднощами в оформленні заявок, необізнаністю студентів та їх керівників в існуванні таких програм та іншими суб'єктивними причинами.

До інших форм залучення майбутніх учителів до науково-дослідної роботи опитані викладачі називають публікацію результатів студентського дослідження у збірниках; організацію "методичного театру"; створення консалтингових груп, в яких студенти самостійно розробляють інноваційні технологічні прийоми і демонструють їх іншим студентам, а також вчителям-практикам на методичних семінарах, організованих кафедрами.

Респондентам було запропоновано визначитися, які види завдань щодо дослідницької роботи студентів застосовуються ними частіше. На жаль, більшість опитуваних викладачів надають перевагу *інформаційно-ознайомлювальним методам*, коли студенти під керівництвом викладачів або самостійно вивчають досвід педагогічної діяльності, викладений у рекомендованих літературних джерелах (1,0). *Проблемні методи*, виконання яких стимулює студента до самостійного пошуку розв'язання навчальної, теоретичної чи практичної проблеми, застосовуються значно рідше (0,6). Це пов'язано, на нашу думку, із необхідністю додаткової підготовчої роботи викладача і самих студентів, що потребує значних витрат часу та залучення неабияких інтелектуальних можливостей. Можливо, саме це й утримує учасників навчального процесу від активного застосування цієї групи методів.

Важливого значення в організації дослідницької роботи студентів набуває *характер завдань*, які пропонуються викладачами. Частіше студентам пропонуються дослідницькі завдання, які пов'язані з науковою проблематикою кафедри (1,0), що є зрозумілим і об'єктивним, адже керівник здатен здійснювати кваліфіковане керівництво розробкою студентом саме тієї проблеми, в якій він сам є компетентним. Менше застосовуються респондентами інтегровані завдання, які інформаційно й логічно поєднують декілька напрямів з кількох профільних дисциплін кафедри (0,8). Певні утруднення виникають у студентів і викладачів при розробці комплексних завдань, які виконуються студентами з 2-го по 5-ий курс (курсів та дипломні роботи) (0,6). Це пов'язано із певними труднощами навчального супроводу обдарованих студентів, зокрема педагогічними кафедрами, у той час як фахові кафедри мають більше можливостей у залученні студента до дослідницької роботи вже з перших курсів.

Опитаними викладачами окремо відзначається ефективність застосування *науково-практичних методів* у вивченні як фахових дисциплін, так і предметів педагогічного циклу, зокрема це робота студентів з наукового обґрунтування, проектування і впровадження власних проектів; презентація творчих робіт

студентів із подальшим їх публічним захистом (виставка-демонстрація). Окремо виділяються опитуваними викладачами можливості організації й проведення студентами, які мають певний досвід і наукові досягнення в окремих сферах, творчих майстерень, семінарів, шкіл педагогічної майстерності.

Серед найвагоміших результатів дослідницької роботи студентів респондентами визначаються: підготовка наукових статей, доповідей (0,93); участь у міжнародних програмах обміну студентів (0,85); подання наукових робіт на конкурси, олімпіади (0,76); участь у міжнародних грантах (0,75); розробка наукових проєктів (0,72); участь у створенні нових лабораторних робіт (0,55); підготовка експонатів, приладів на виставки (0,48) тощо.

У світовій психолого-педагогічній науці триває дискусія з приводу того, яким чином має здійснюватися робота з обдарованими студентами. Нами було запропоновано респондентам визначитися, чи варто створювати гомогенні групи для навчання виключно обдарованих студентів, чи можливо вони мають навчатися у гетерогенній групі, однак за індивідуальним планом. Більшість викладачів, які брали участь в опитуванні, зазначають, що найбільш ефективний спосіб організації відповідної роботи – розробка диференційованих завдань для студентів різного рівня підготовки за умов традиційного їх поділу на академічні групи (0,8). У той же час частина респондентів виступає за створення спеціальних груп для навчання обдарованих студентів з відповідною розробкою навчальних програм (0,6). Як можливий варіант припускається й навчання обдарованого студента у своїй академічній групі, однак за індивідуальним планом. Пропонується також можливість розробки інваріантних навчальних планів; введення програм за вибором студента; прискорене навчання обдарованих студентів на основі екстернату. Одним із варіантів такого навчання є створення груп за інтересами, які здійснюють дослідження різних напрямів певної проблеми. Так, на факультеті іноземних мов ЖДУ з 2005-2006 н.р. функціонує така група з проблеми "Використання матеріалів дитячого журналу "Пізнайко" у викладанні іноземної мови" (керівник – професор Л. Калініна). У межах цієї проблеми студентами було вивчено можливість журнальних матеріалів для навчання дітей говорінню за допомогою вивчення віршів, письму – із застосуванням елементів ігрової діяльності, читанню – на основі коміксів. Результати дослідження отримали схвалення редакційної колегії англійської версії дитячого журналу "Пізнайко".

Серед *форм, методів та засобів* активізації навчально-пізнавальної діяльності обдарованих студентів найефективнішими опитаними викладачами визнаються інтерактивні методи, частково-пошукові, проблемні, дослідницькі; робота у творчих групах; проєктний метод; конкурси, ділові ігри, аукціони ідей; конференції з певної проблеми; творчі завдання різного характеру (написання творів, виконання лабораторних і відео-робіт, проведення занять аналітичного характеру); написання рефератів при вивченні теоретичних курсів; інтерактивне читання лекційного курсу з опорою на базові знання студентів; проведення колоквиумів з теоретичних проблем на основі методу евристичної бесіди; творчі вправи; науковий доказ логічних суджень; оптимальний підбір фактичного матеріалу; самостійне опрацювання матеріалу; практичні роботи.

Важливого значення в організації навчання обдарованих студентів набувають *умови*, за яких сьогодні здійснюється керівництво роботою обдарованих студентів. Результати опитування викладачів засвідчують, що основними передумовами ефективності відповідної роботи є: розуміння керівництвом вищого закладу освіти важливості та необхідності такої роботи; усвідомлення викладачами необхідності підготовки молодих учених; наявність студентів, обдарованих у певній галузі діяльності; власна ініціатива викладачів і студентів; наявність цікавих програм для дослідження; бажання студентів займатися певною проблемою (кількість таких студентів з року в рік зростає); можливості виконання державних замовлень; усвідомлення головних пріоритетів світоглядної культури особистості студента.

Не меншого значення набуває *створення відповідних умов* для розвитку обдарованості студентів. Опитаними викладачами зазначається на необхідності спеціальної підготовки педагогічних кадрів, спроможних працювати з обдарованими студентами; створенні відповідної матеріальної бази навчального закладу; надання можливості студентам навчатися за індивідуальним графіком; створення творчих груп студентів; організації фінансування дослідницької роботи студентів; матеріального стимулювання як викладачів, так і студентів; розробки диференційованих завдань з кожного предмету; глибокої розробки тематики рефератів; продуманості планів роботи проблемних груп; перспективності запропонованих тем дослідження; існування різних форм заохочення студентів (нагородження почесними грамотами, книгами, преміями тощо); передбачення додаткових годин для роботи з обдарованими студентами; ведення кожним викладачем "професійного портфеля", у якому мають бути зафіксовані його наукові досягнення, у тому числі і в роботі з обдарованими студентами (за такого підходу легко побачити основні показники його діяльності, досвід і досягнення).

Безумовно, обдаровані студенти, які активно займаються науково-дослідницькою роботою, мають користуватися певними пільгами, зокрема респондентами зазначається, що такі студенти мають заохочуватися оцінкою; стимулюватися морально; залучатися до виступів із теоретичними питаннями під час лекції на молодших курсах; їм має надаватися право вибору місця проходження педагогічної практики, зокрема вони можуть проходити практику в експериментальних навчальних закладах (школах); мають отримувати додатковий час для роботи у бібліотеці, архіві; кафедри можуть рекомендувати їх для навчання у магістратурі, аспірантурі; їм можна пропонувати роботу у складі кафедри.

Обдаровані студенти, на думку опитаних викладачів, повинні мати й відповідні *права*, зокрема навчатися за державні кошти; отримувати різні види заохочень, зокрема підвищену (іменну) стипендію; навчатися за індивідуальним графіком; мати право на вільне відвідування занять; закінчувати навчання екстерном (з випередженням); безкоштовно друкуватися у наукових збірниках; мати можливість продовжувати наукові дослідження, навчаючись в магістратурі, аспірантурі; мати можливість відвідувати центральні наукові бібліотеки; брати участь у наукових конференціях учених України; отримувати переваги при розподілі на роботу; мати право на пільгове працевлаштування; претендувати на місце у трудовому колективі кафедри, на якій працював (за умови наявності вакансій).

Практично всі опитані викладачі вбачають цілеспрямовану роботу з навчання обдарованих студентів *перспективно* з огляду на необхідність піднесення національного характеру освіти; гуманізації освітнього процесу; втілення в життя національної ідеї; наближення національної освіти до європейських стандартів; необхідності підвищення професійного рівня студентів, підготовка кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку; формування творчих, цілеспрямованих, конкурентноспроможних фахівців, талановитих науковців; забезпечення мобільності наших фахівців в освоєнні новітніх технологій науки та впровадження їх у життя; підвищення мотивації студентів до навчання; створення реальних умов для продуктивної роботи наукового студентського товариства; поповнення штату кафедр молодими науковцями, здатними до наукової роботи. Ця категорія студентів повинна мати право на пільговий вступ до аспірантури. Якщо ж молодий спеціаліст працює у школі, то вищий навчальний заклад має простежити подальший трудовий шлях такого студента (так, у деяких ВНЗ за кожним таким студентом закріплюється викладач-консультант, заводиться досьє, в якому відстежуються досягнення, підтримуються зв'язки).

Серед основних *проблем*, які виникають в організації навчання обдарованих студентів, опитаними викладачами перш за все зазначається на недостатності підтримки такої роботи з боку адміністрації навчального закладу, зокрема матеріальної, а також відсутності відповідних педагогічних кадрів, спроможних працювати з обдарованими студентами.

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що вищими навчальними закладами України накопичено значний досвід щодо навчання і виховання обдарованих студентів, який реалізується як у цілеспрямованій роботі кафедр освітнього закладу, так і в діяльності окремих викладачів. На жаль не завжди така робота координується адміністрацією ВНЗ чи спеціально створеним для відповідної функції підрозділу університету.

Традиційно провідним напрямом навчання обдарованих студентів залишається залучення їх викладачами до науково-дослідницької роботи у наукових гуртках та проблемних групах, участі в конкурсах наукових робіт та олімпіадах із спеціальності, а також у студентських наукових конференціях.

Серед стратегій навчання обдарованих студентів частіше використовуються збагачення змісту навчального матеріалу, поглиблене вивчення предмету, диференціація та індивідуалізація навчання. Визнаючи ефективність проблемності у навчанні, більшість викладачів все ж таки частіше застосовують у своїй роботі *інформаційно-ознайомлювальні* методи.

Організація навчання обдарованих студентів передбачає, в основному, підготовку для студентів диференційованих завдань різного рівня за умови традиційного їх поділу на академічні групи. Лише в деяких вищих навчальних закладах реалізується навчання обдарованих студентів за індивідуальними програмами та поділ їх на спеціальні групи за рівнем здібностей.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності обдарованих студентів відрізняються різноманітністю і, як правило, мають професійну спрямованість.

На жаль, цілеспрямоване навчання обдарованих студентів у більшості ВПНЗ здійснюється за власної ініціативи викладачів і студентів, оскільки адміністрацією не приділяється необхідної уваги цьому напрямку роботи.

Список використаної літератури

- 1.Бобир О.В. Особистісні характеристики юнацтва з різними формами обдарованості: Автореф. дис...канд. псих. наук: 19.00.07. – Харків, 2005. – 22 с.
- 2.*Деякі* аспекти вирішення проблем навчання обдарованих дітей // Педагогічна підтримка обдарованості. – К.: Вид. дім "Шкіл. світ", 2005. – 128 с.
- 3.*Обдаровані* діти: виявлення – навчання – розвиток: психолого-дидактична система // Завуч. – 2003. – № 17-18 (спецвипуск). – С. 27-28.
- 4.Зазимко О.В. Психологічні основи ідентифікації технічної обдарованості в юнацькому віці: Автореф. дис...канд. псих. наук: 19.00.07. – Київ, 2003. – 25 с.

Антонова Е.Е. Особенности обучения одаренных студентов в вузах (анализ опыта педагогических университетов Украины)

В статье проанализированы особенности проявления одаренности в студенческом возрасте, а также на основе обобщения опыта обучения одаренных студентов в педагогических университетах Украины определены основные пути совершенствования соответствующей работы

Antonova E.E. Features of teaching of the gifted students in the institutes of higher (analysis of experience of pedagogical universities of Ukraine)

In the article the features of display of gift in student age are analyzed, and also on the basis of generalization of experience of teaching of the gifted students in the pedagogical universities of Ukraine the basic ways of improvement of the proper work are definite